

ІНДИВІДУАЛІЗАЦІЯ НАВЧАННЯ У ПРАКТИЦІ ХУДОЖНЬОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ АРХІТЕКТОРІВ

У статті розглядається педагогічна проблема індивідуалізації навчання в архітектурних вузах. Наводиться характеристика індивідуалізації навчання як одного з методичних шляхів підвищення ефективності навчально-виховного процесу художньої підготовки в системі архітектурної освіти; описується досвід індивідуалізації підготовки фахівців архітектурного вузу під час вивчення дисциплін художнього циклу.

Ключові слова: індивідуалізація навчання в архітектурних вузах, ефективність навчально-виховного процесу художньої підготовки.

Постановка проблеми у загальному вигляді.

Сучасні соціально-економічні умови розвитку суспільства обумовили зміни цілей та завдань вищої освіти. Перед системою освіти стає завдання підвищення якості професійної підготовки фахівців. Головною цінністю вищої професійної освіти, у тому числі і архітектурної, є її соціально-виховна функція, орієнтована на підготовку висококомпетентного фахівця, що розуміє перспективи розвитку суспільства. Виходячи з мети вищої професійної освіти, система вищої архітектурної освіти ставить завдання розвитку в студентів самостійності і творчості, тобто пошукових умінь, здатності застосувати отримані знання у нових умовах. Розв'язання цього завдання можливе за індивідуалізації освіти як процесу створення умов для творчої самореалізації майбутнього фахівця. З цих позицій особливої актуальності набуває розроблення шляхів і засобів підвищення ефективності навчально-виховного процесу у системі вищої освіти, і, зокрема, архітектурної.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано розв'язання цієї проблеми. Питання індивідуалізації навчання не є новим у наукових дослідженнях. Теоретичні та методологічні аспекти активно розглядаються у працях вітчизняних та зарубіжних педагогів та психологів (А. Адлер, Ю. Бабанський, А. Бударний, Е. Нейман, В. Сорока-Россинський, І. Унт, С. Холл та ін.). Особлива увага цій проблемі приділяється у рамках теорії індивідуального стилю діяльності (Б. Вяткін, В. Мерлін, та ін.), а також в аспекті його прояву у різних видах навчальної діяльності (С. Жданова, Е. Маствіліскер, А. Сухарєва). Питанням вивчення професійної підготовки архітектора присвячені дослідження Б. Бархіна, Н. Метленкова, Н. Нечаєва, А. Степанова та ін. Проте, особливості художньої освіти майбутніх архітекторів фактично не були предметом наукових досліджень.

Метою статті є характеристика особливостей індивідуалізації художньої підготовки майбутніх архітекторів у системі вищої архітектурної освіти.

Виклад основного матеріалу дослідження. На думку більшості спеціалістів, однією з причин невідповідності результатів професійної діяльності архітекторів соціальному замовленню суспільства є недостатній рівень їх художньої підготовки. У зв'язку з

переходом на європейські стандарти освіти у рамках Болонського процесу зростає значення індивідуалізації навчання при створенні освітніх програм як індивідуальних маршрутів підготовки кожного студента.

У педагогіці досі немає єдиного підходу до трактування понять «індивідуалізація навчання», «індивідуальний підхід у навчанні».

Поняття «індивідуалізація навчання» в педагогічній літературі використовується у різних значеннях і в кожному конкретному випадку залежить від мети і засобів індивідуалізації. У дослідженнях немає такої чіткої відмінності між двома такими поняттями, як «індивідуалізація» і «диференціація». Диференціація та індивідуалізація навчання є найгострішими дискусійними питаннями в сучасній теорії та практиці. До цих пір немає однозначного тлумачення понять «диференціація» й «індивідуалізація». Деякі вчені ці поняття вживають як синоніми (Е. Голант), інші їх розрізняють (В. Рабунський). Однак, більшість дидактів визначає «індивідуалізацію» як організацію навчального процесу, за якої вибір способів, прийомів, темпу навчання здійснюється з урахуванням індивідуальних відмінностей студентів, рівня їх розвитку та здібностей до навчання, самостійності у вирішенні пізнавальних завдань, забезпечення навчальної діяльності студента на рівні його потенційних можливостей.

Під індивідуалізацією художньої підготовки у межах архітектурних вузів ми розуміємо організацію процесу навчання студентів відповідним спеціальним знанням, формування вмій з урахуванням їх індивідуальних особливостей, що створюють оптимальні умови для реалізації потенційних можливостей кожного. Індивідуалізація художньої підготовки сприяє розвитку у кожного студента унікальних можливостей, орієнтує на підготовку до майбутньої професійної діяльності. Сприятливі умови для врахування та розвитку індивідуальних якостей студента, його внутрішнього потенціалу створює індивідуалізація художньої підготовки майбутніх архітекторів.

Сучасний стан художньої підготовки студентів у системі архітектурної освіти вимагає розроблення завдань, які були б пов'язані з типологією студентів. Це дозволило б перейти від загальнодидактичних вказівок індивідуалізації навчання до конкретних рекомендацій щодо організації індивідуалізованої роботи зі

студентами того чи іншого рівня навченості, навчальної мотивації та спеціальних (професійних) здібностей.

Виходячи з особливостей розвитку пізнавальної, мотиваційної та предметно-практичної сфер індивідуальності людини, ми вважаємо, що основу індивідуалізації художньої підготовки студентів повинен становити принцип варіативності вибору змісту та форм діяльності.

Варіативний підхід у навчанні означає, з одного боку, різноманіття, різнорівневість, диференційованість вправ та завдань, можливість випереджаючого навчання, послідовність форм навчання; з іншого боку, право особистості на навчання у відповідності до власних особливостей, здібностей, інтересів, життєвих планів, тобто варіативний вибір індивідуальної освітньої траєкторії [1, с. 145]. Цей вибір, з одного боку, опосередкований індивідуальними можливостями, інтересами та потребами студента, особливостями студентів і колективу, а з іншого, передбачає виконання навчальної програми та набуття студентами необхідних знань, умінь та навичок.

Принцип варіативності вибору змісту і форм діяльності студентів на аудиторних заняттях з дисциплін художнього циклу передбачає вибір варіанту практичних завдань з урахуванням інтересів і можливостей студента, а також вибір форми звітності за результатами практичних занять.

Для його реалізації необхідно визначити у навчальній програмі як обов'язкові для всіх студентів види та форми роботи, так і варіативні, що передбачають самостійний вибір студентами завдань з урахуванням конкретних умов, власних можливостей та перспектив; не менш важливою є розробка практичних завдань та форм їх виконання з урахуванням різного рівня індивідуальних здібностей, професійних інтересів та перспектив студента; використання таких завдань, що стимулюють творчу активність та дослідницьку діяльність студентів [8, с. 10].

Для досягнення варіативності навчання можливі різні шляхи, у тому числі достатньо традиційні: індивідуальні додаткові завдання, диференційована за характером самостійна робота, завдання різного ступеня складності, індивідуальні графіки виконання навчального плану, практичні заняття за «вільним» розкладом без обмеження часу роботи студентів, навчально-дослідницька робота студентів у рамках навчального процесу. На думку А. Ковальова, педагогіка індивідуального підходу має на увазі не пристосування цілей та основного змісту навчання та виховання до окремих студентів, оскільки цілі та зміст виховання і навчання визначаються вимогами суспільства, державною програмою – вони є загальними для всіх, – а пристосування методів і форм роботи до цих індивідуальних особливостей для того, щоб розвивати особистість [4. С. 282].

На аудиторних заняттях з дисциплін художнього циклу і під час художньо-ознайомчої практики нами були використані:

- індивідуалізовані варіативні завдання;
- індивідуальні графіки виконання навчального плану;
- елементи проблемного навчання;
- поєднання фронтальної, групової та індивідуальної форм роботи;
- елементи диференційованого навчання.

Основу індивідуалізованого процесу художньої підготовки повинна становити діагностика індивідуального розвитку студентів. Оскільки вона передбачає постійне спостереження за процесом індивідуального розвитку студентів з метою вияву його відповідності бажаному результату або первинним припущенням [4. С. 392], ми можемо говорити про здійснення моніторингу індивідуального розвитку студентів. Поняття моніторингу (від лат. monitor – що нагадує, наглядає) означає планомірне діагностичне спостереження над процесом індивідуального розвитку студентів. Головним моментом процесу моніторингу є діагностика динаміки індивідуального розвитку студентів, внесення коректив до процесу їх художньої підготовки. Здійснення моніторингу можливе в трьох формах:

- стартовій діагностиці;
- поточній діагностиці;
- підсумковій діагностиці.

Змістом моніторингу індивідуального розвитку є систематичне отримання інформації про поступ студента в навчальному процесі та реалізації ним потенційних творчих можливостей. Це дозволяє розглядати навчальний процес не як масовий, а як індивідуальний спосіб отримання майбутніми архітекторами художньої освіти.

На основі вимірів за спеціально відібраними параметрами здійснюється групування студентів. Розподіл студентів здійснюється за трьома принципами:

- що мають високу стартову довузівську художню підготовку;
- що мають середню стартову довузівську художню підготовку;
- що мають низьку стартову довузівську художню підготовку.

Це необхідно для того, щоб бачити динаміку поступу та досягнень кожного студента у навчальному процесі, виходячи з його стартових можливостей. Тільки за такого підходу ефективність художньої підготовки може бути об'єктом управління.

Співвідношення стартових характеристик студентів та їх досягнень у навчальному процесі включає прогнозування та аналіз поточної ситуації. На етапі прогнозування ми припускаємо, що для нормального перебігу навчального процесу художньої підготовки студентів архітектурних вузів необхідно стає не тільки реалізація стартового потенціалу студента, але і створення умов для його розвитку. Слід відзначити, що, на думку Л. Виготського [3], зона найближчого розвитку

різна у різних студентів, тому і визначення її поширення необхідно проводити індивідуально.

Наступний етап моніторингу індивідуального розвитку студентів-архітекторів – аналіз поточної ситуації. Зіставлення рівня поточних (підсумкових) досягнень студентів з рівнем стартового довузівського потенціалу необхідно проводити конкретно для кожного студента, оскільки немає й не може бути усереднених досягнень або можливостей.

Результати діагностики допомагають визначити основні напрями індивідуальної роботи зі студентами кожної групи окремо. Кожен з обраних нами засобів у процесі навчання має свої особливості, які залежать від умов застосування, від поєднання засобів, від педагогічної майстерності викладача.

Висновки дослідження і перспективи подальших розвідок у даному напрямку. Таким чином, ми дійшли висновку, що індивідуалізація процесу художньої підготовки студентів архітектурних вузів як засіб успішного оволодіння студентами знаннями, навичками,

уміннями та способами практичної діяльності, формування у них особистих професійно значущих якостей, стає оптимально дієвою, якщо вона являє собою розвинуто динамічно функціонуючу цілісну систему, яка:

- ґрунтується на всебічному вивченні та врахуванні індивідуальних особливостей особистості студента;
- охоплює всі сторони індивідуалізації навчання (цілепокладання, мотивацію, зміст, організацію, методику, контроль та оцінку) у їх взаємодії;
- здійснює послідовне виявлення, розвиток та розв'язання наявних протиріч.

Перспективу подальших наукових розробок бачимо у дослідженні форм та методів індивідуалізації навчання у практиці художньої підготовки майбутніх архітекторів, в системі архітектурної освіти з використанням засобів комп'ютерного моделювання та комп'ютерної графіки; визначення змісту індивідуальної самостійної навчальної діяльності студентів, які освоюють професію архітектора і опановують навички самостійного архітектурного проектування.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бережная С. К. Вариативный подход к повышению квалификации педагогических работников профессиональной школы: дис. ... канд. пед. наук: 13.00.08 / Бережная Светлана Константиновна. – Ярославль, 2000. – 211с.

2. Волохова Е. Д. Вариативный подход к профессиональному самоопределению подростков: дис. ... канд. пед. наук: 13.00.08 / Волохова Елена Дмитриевна. – Ярославль, 1994.-191с.

3. Выготский Л. С. Педагогическая психология / Л. С. Выготский. Под ред. В. В. Давыдова. М. : Педагогика, 1991. – 480 с.

4. Ковалев А. Г. Психология личности / А. Г. Ковалев. – М. : Просвещение, 1970. – 392 с.

5. Кудрявцев Т. В. Психология технического мышления (Процесс и способы решения технических задач) / Т. В. Кудрявцев. – М. : Педагогика, 1975. – 303 с.

6. Современный словарь иностранных слов: ок. 20 тыс. слов / под ред. Е. А. Гришина. — СПб. : Дуэт, 1994. — 752 с.

7. Унт И. Э. Индивидуализация и дифференциация обучения / И. Э. Унт. – М. : Педагогика, 1990. – 192с.

8. Ушинский К. Д. Избранные педагогические сочинения: в 2 т. / К. Д. Ушинский. – М. : Педагогика, 1981. – 216 с.

REFERENCES

1. Berezhnaya, S. K. (2000). Variativnyi podkhod k povysheniyu kvalifikatsii pedagogicheskikh rabotnikov professionalnoy shkoly [Variative approach to the advanced training of pedagogical employees at vocational school]. *Candidate's thesis*. Yaroslavl [in Russian].

2. Volohova, E. D. (1994). Variativnyi podkhod k professionalnomu samoopredeleniyu podrostkov [Variative approach to the vocational self-determination of teenagers]: *Candidate's thesis*. Yaroslavl [in Russian].

3. Vyigotskiy, L. S., Davyidov V. V. (Eds.). (1991). *Pedagogicheskaya psihologiya [Pedagogical psychology]*. Moscow : Pedagogika [in Russian].

4. Kovalev, A. G. (1970). *Psihologiya lichnosti [Psychology of personality]*. Moscow : Prosveschenie [in Russian].

5. Kudryavtsev, T. V. (1975). *Psihologiya tehni-cheskogo myshleniya (Protsess i sposobyi resheniya teh-nicheskikh zadach) [Psychology of technical thinking (Process and ways of solving technical tasks)]*. Moscow : Pedagogika [in Russian].

6. Grishin, E. A. (Eds.). (1994). *Sovremennyi slovar inostrannykh slov: ok. 20 tyis. slov [Modern dictionary of foreign words: about 20 000 words]*. Saint Petersburg : Duet [in Russian].

7. Unt, I. E. (1990). *Individualizatsiya i differentiatsiya obucheniya [Individualization and differentiation of teaching]*. Moscow : Pedagogika [in Russian].

8. Ushinskiy, K. D. (1981). *Izbrannyye pedagogicheskie sochineniya: v 2 t. [Selected pedagogical works]*. Moscow : Pedagogika [in Russian].

С. Н. Карпова

ИНДИВИДУАЛИЗАЦИЯ ОБУЧЕНИЯ В ПРАКТИКЕ ХУДОЖЕСТВЕННОЙ ПОДГОТОВКИ БУДУЩИХ АРХИТЕКТОРОВ

Статья посвящена педагогической проблеме индивидуализации обучения в практике художественной подготовки будущих архитекторов. В статье приводится характеристика индивидуализации обучения как одного из

методических путей повышения эффективности учебно-воспитательного процесса художественной подготовки в системе архитектурного образования.

Ключевые слова: индивидуализация обучения в архитектурных вузах, эффективность учебно-воспитательного процесса художественной подготовки.

S. N. Karpova

INDIVIDUALIZATION OF EDUCATION IN PRACTICE OF FUTURE ARCHITECTS' ART TRAINING

The article deals with the problem of individualization of education in practice of future architects' art training. On the basis of analysis of the philosophical, psychological and educational literature, individualization of artistic training at architectural schools is considered as the organization of the process of developing students' appropriate skills, forming special abilities, taking their individual abilities that create optimal conditions for the realization of the potential of each student into account. The article presents the characteristics of individualization of education as one of the ways to improve the artistic training in the system of architectural education. The article also describes the experience of individualization of specialists' training at architectural higher educational institution. Monitoring is the basis of individualization of artistic training, which is considered as diagnostics of individual development of each student. The obtained diagnostic results in the article can help to determine and analyze the main directions of the individual work with students in each group. The process of individualization of students' art training at architectural schools as a way of successful mastering of knowledge, skills, abilities and practical activity, shaping their personal work traits becomes optimally effective if it is developed as a dynamically functioning integrated system, which is based on a comprehensive study and individual characteristics of each student; affects all aspects of individualization of training (goal setting, motivation, content, organization, methodology, monitoring and evaluation); provides consistent identification, progress and solving apparent contradictions. The prospects of future scientific investigations we consider in the study of forms and individualization methods of education in the practice of artistic training of future architects using methods of computer modeling and computer graphics; determination of individual self-learning activities of students who master the profession of architect and master the skills of independent architectural design.

Keywords: individualization of training at architecture schools, the effectiveness of the educational process of artistic training.

Подано до редакції 09.06.14